

МИЛИЋ Ф. ПЕТРОВИЋ
Архив Југославије, Београд

УЗИМАЊЕ ЗГРАДА У ЗАКУП ЗА ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ У БЕОГРАДУ И ИНИЦИЈАТИВА ЗА ПОДИЗАЊЕ СОПСТВЕНЕ ЗГРАДЕ (1920-1941)

Законом* о Универзитету од 27. фебруара 1905.¹ Велика школа у Београду постала је Универзитет „као највише самоуправно тело за вишу стручну наставу и за обрађивање наука“. У члану 4. овог Закона предвиђено је било да Универзитет у Београду има 5 факултета: богословски, философски, правнички, медицински и технички. Међутим, као што је познато, још дуго су била делатна само три факултета: философски, технички и правни. Неповољна материјална и кадровска ситуација, политичке прилике у Краљевини Србији и потом балкански ратови и Први светски рат омели су развојни пут Универзитета у Београду. Због тога су тек после Великог рата (1920) основани нови факултети: богословски, медицински и пољопривредни у Београду, Правни факултет у Суботици и Философски факултет у Скопљу. Касније су основани Ветеринарски факултет у Београду (1936) и Пољопривредно-шумарски факултет у Сарајеву (1940).

Православни богословски факултет је свој рад започео у неповољим послератним друштвено-економским условима. Стамбене прилике биле су врло тешке. Факултет је био принуђен да се више пута сели и да истовремено ради на више адреса. За две деценије постојања радио је на шест адреса: у Богојављенској улици бр. 2 (данас Кнеза Симе Марковића), у Крунској бр. 13 и 14, у Александровој 26 (данас Булевар краља Александра), у Мишарској 11 (где је била смештена библиотека факултета и део семинара), у Франкопановој 3 (данас Ресавска) и у Краља Петра бр. 2. Питање смештајних проблема Богословског факултета у литератури је само успут додиривано.² На основу архивске грађе Универзитета у Београду и Министарства

* Овај рад је настао у оквиру пројекта бр. 149037А („Српска теологија у двадесетом веку“), који финансира Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије.

¹ Архив Србије, Министарство просвете Краљевине Србије. Ф. Х, р 86/1905.

² Сениша Урошевић, Нове наде и могућности за Богословски факултет, „Православље“, бр. 396, 15. 9. 1983; проф. др Предраг Пузовић, *Српска православна црква: Прилози 2*, Београд 2000, 277-278.

просвете Краљевине Југославије покушаћемо да укажемо у каквим условима и на којим адресама је радила ова високообразовна установа.³

Од самог оснивања Богословски факултет је улагао напоре за отварање интерната за студенте. У ту сврху 1924. адаптирана је кућа – завештање епископа нишког Никанора Ружичића на Косанчићевом венцу бр. 14. Четири године касније на овој кући је дограђен спрат и мансарда па је интернат уместо 8 могао да прими око 50 студената.⁴

Богојављенска бр. 2. На самом почетку рада Богословског факултета Министарство вера Краљевине СХС 16. октобра 1920. доставило је Министарству просвете представку ректора Универзитета од 12. октобра 1920. с молбом да се зграда старе Богословије Св. Саве у Београду уступи за потребе Универзитета, односно Богословског факултета. У постојећој архивској грађи нема даљих података о овој иницијативи, што значи да до њене реализације није ни дошло.

Декан Богословског факултета прота Стеван Димитријевић 5. марта 1921. проследио је универзитетској управи акт Министарства просвете и молио да се тражи кредит за плаћање закупнине за зграду где се налази Богословски факултет. Нешто касније, 10. марта 1921, ректор Универзитета молио је министра просвете да издејствује кредит за плаћање кирије у износу од 1500 дин. у златним новчаницама за зграду у улици Богојављенска бр. 2, где се био сместио Богословски факултет. Према архивској грађи то је била прва адреса на којој је радио овај Факултет. Како Богословски факултет ни у старој ни у новој згради Универзитета није могао добити ни најскромније просторије за свој смештај, крајем 1921. обећавано је да ће му се уступити просторије у закупљеној кући у Космајској улици кад се из ње у нову зграду Универзитета иселе институти. Међутим, кад су ове просторије биле ослобођене, уместо да се по договору тамо сместе канцеларије и библиотека Богословског факултета, тамо је без одобрења Универзитетске управе смештена Општа универзитетска библиотека. Очито да је на Универзитету у Београду било приоритетнијих случајева од Богословског факултета.

У каквим је тада условима радио овај Факултет види се и из извештаја његовог декана С. Димитријевића од 2. јануара 1922. у коме се између осталог каже:

„Богословски факултет има сада само три собе, у којима су и учионица и канцеларија деканата и професора и писарница и библиотека. Даље је немогуће издржати у њима, а мимо тога и цела зграда, у којој су одељења Министарства вера, отказаће истом Министарству те факултет сваког дана може бити избачен из ње на улицу.“

³ Архив Србије, Универзитет у Београду, Ф. 1 и Архив Југославије, Министарство просвете Краљевине Југославије Ф. 155. 545

⁴ О интернату видети у мом прилогу о завештањима Богословског факултета, такође у овом Зборнику.

У оваквој незавидној ситуацији ректор Универзитета обавестио је декана Богословског факултета да је Универзитетска управа на својој седници од 2. јануара 1923. примила к знању стање у ком се нашао Богословски факултет и одлучила да му се уступе просторије Косте Тодоровића у постојећој згради кад се овај из њих буде иселио. И од овог наговештаја да се бар мало побољшају смештајни услови није било ништа.

У четвртој години свога рада (1923/1924) Богословски факултет није имао ни минимални број просторија за иоле сношљив рад. Ни зграда завештана Факултету од стране епископа нишког Никанора Ружичића још увек није била уступљена Факултету на коришћење. У овој згради и даље су становала три самца. За привођење предвиђеној намени ангажован је био адвокат. У таквим условима заступник декана Факултета проф. др Драг. Н. Анастасијевић у акту од 21. септембра 1923. молио је ректора Универзитета да се Богословском факултету омогући да може да држи предавање у соби бр. 34 у старој згради Универзитета. Међутим, не само да за рад Факултета није повећан број просторија, него је и постојећи простор постао неискористан. Декан С. Димитријевић у свом акту од 6. октобра 1923. упућеном ректору Универзитета указује да ће зграда у којој је Министарство вера само закупца и у којој је смештен Богословски факултет ускоро бити исељена. Због тога је декан молио да се за Факултет задрже досадашње просторије и да му се по могућности додају још три собе на доњем спрату. Убрзо, 26. октобра 1923, декан је известио ректора да се из зграде иселило Министарство вера и да ће до 1. новембра 1923. морати и Факултет; молио је да се за Богословски факултет обезбеди 8 соба (4 за учионице, 1 за деканат, 1 за наставнике, 1 за писара и архиву и 1 већа или неколико мањих за библиотеку и семинарске радове) и 1 шупа за дрва, као и остале споредне просторије. Ово је при пут да су дефинисане потребе за смештај и рад Богословског факултета. Кад су све могућности за добијање новог и подеснијег простора пропале Универзитетска управа је на својој седници од 1. новембра 1923. одлучила да декан Богословског факултета предузме потребне кораке да се досадашња зграда коју је користио Богословски факултет у Богсјављенској 2 задржи за овај Факултет. У овим настојањима се и успело.⁵

Крунска бр. 13 (зграда Друштва „Унион“). У школској 1923/24. на Богословском факултету отворена је била и четврта година студија. Због повећаних потреба за простором управа Факултета захтевала је од ректора Универзитета да се путем јавне понуде узме у закуп која од приватних зграда. Ректор је предлог прихватио и у вези с тим одредио комисију за преглед понуда (Димитрије Стефановић, декан Богословског факултета, Влад. Спасо-

⁵ Види Архив Србије, Универзитет у Београду, фасцикла I, бр. 85/1920, бр. 31/1921, бр. 53/1923.

јевић, секретар Универзитета и Драг. Стојковић, шеф рачуноводства Универзитета). Комисија је као најповољнију понуду предложила зграду Друштва „Унион“ у Крунској бр. 13. Изнајмљени простор састојао се од 6 просторија у партеру са водом, осветљењем и централним грејањем. Месечна кирија износила је 7900 дин. Након одобрења министра просвете Богословски факултет се у ову зграду уселио 1. јануара 1924. Тако је Факултет напоскон добио нешто већи простор за рад, али ће због повећања броја студената убрзо бити принуђен да за своје потребе тражи додатни простор.⁶

Мишарска бр. 11 (зграда проф. Богдана Гавриловића). У постојећој архивској грађи Министарства просвете и Универзитета у Београду нисмо пронашли податке када је ректорат за потребе Богословског факултета узео у закуп део зграде проф. Богдана Гавриловића у Мишарској улици бр. 11. С обзиром да се у преписци Факултета с ректоратом ова зграда помиње у зимском семестру 1923/24. вероватно је да је тада и закупљена. Редовни подаци о закупу постоје од 1925. до 1930. Из извештаја Факултета из 1925. у одељењу ове куће, које се састојало од 11 просторија, где је била смештена факултетска библиотека, дошло је до изливања воде из водоводних инсталација. Годишња кирија за овај простор била је 54000 дин., а касније је износила 4000 дин. месечно.⁷

Франкопанова бр. 3 (зграда Јелице Ј. Миловановић) и **Крунска бр. 14** (зграда Милене Поповић, удове поч. генерала Дамјана Поповића). У архивима нисмо пронашли податке када се Богословски факултет уселио у зграду у Франкопановој. Први акт у вези с овом зградом је акт Секретаријата Универзитета бр. 1309/29 од 4. фебруара 1930. који у прилогу садржи Одлуку и Уговор о једногодишњем закупу у износу од 99000 дин., односно 8250 дин. месечно. Вероватно се наведени закуп односио на период од 1. маја 1929. до 1. маја 1930. Ово се да закључити и из акта бр. 850 продекана Богословског факултета упућеног ректору 23. априла 1930. у коме се извештава да сопственик зграде у Франкопановој 3 није хтео да пристане на нови закуп и продужење закупног рока до 1. новембра 1930. У вези са тим продекан је известио да је Богословски факултет у прилици да обезбеди бољи стан у згради у Крунској бр. 14. која је, како је навео, имала већи број соба и подеснији распоред, а закупнина није већа од оне коју Факултет плаћа за простор у Франкопановој 3. Ректор Универзитета својим решењем бр. 1758 од 24. априла 1930. одобрио је да се за смештај Богословског факултета узме у закуп кућа госпође Милене, удове поч. Дам. Поповића у Крунској бр. 14. по цени од 8250 динара месечно. Закуп је 1. априла 1931. продужен

⁶ Види Архив Југославије, Министарство просвете КЈ (66), фасцикла бр. 155 и фасцикла бр. 545.

⁷ Види Архив Србије, Универзитет у Београду, фасцикла 1, бр. 49/1925 и бр. 41/1930; Архив Југославије, Министарство просвете КЈ (66), фасцикла 155.

за још 6. месеци – до 31. октобра 1931. На својој седници од 11. новембра 1931. универзитетска управа исправила је своје раније решење и решила да не отказује закуп просторија за Богословски факултет у Крунској бр. 14, већ да се откаже закуп просторија у Мишарској бр. 11.⁸

Александрова бр. 26 (зграда Јована С. Миловановића). У архиви Универзитета у Београду сачувани су подаци да су у 1926, 1927. и 1928. за потребе Богословског факултета закупљене просторије у згради Јована С. Миловановића у улици Александрова бр. 26 у партеру по цени од 54000 дин. годишње.⁹

Краља Петра бр. 2 (хотел Андре Николића). Сви напред наведени простори у којима је радио Богословски факултет нису били довољни ни одговарајући за његове потребе. Архитекти Универзитета Петар Красић и Богдан Несторовић добили су налог и 3. јуна 1932. известили декана Техничког факултета о могућности преуређења и преправке зграде у улици Краља Петра бр. 2 за потребе Богословског факултета. Након тога Универзитетска управа на седници од 13. јуна 1932. расправљала је о овом питању и од универзитетских архитеката затражила да поднесу детаљан извештај о могућим преправкама и оправкама на згради у Краља Петра 2 да би се прилагодила за потребе Богословског факултета. Архитекте су већ 23. јуна Техничком факултету поднеле стручно мишљење у коме се између осталог истиче „да би за Богословски факултет рационалније било подићи нову зграду, но ову купити и оправити, јер нова зграда неби коштала више од 3.000 000 динара према потребама Теолошког факултета“. Као разлог за овакво мишљење навели су: да је део зграде у коме су станови неупотребљив за школске потребе, а степениште које је кружно и кроз њих узидан оцак и цеви од централног грејања мора остати како јесте. Мишљење архитеката прихватила је Универзитетска управа и на седници од 13. јула исте године решила да се прекину даљи преговори у вези са куповином куће у Краља Петра 2. Међутим, ако се одустало од куповине није се одустало од закупа ове зграде за потребе Богословског факултета. Декан овог Факултета 3. октобра 1932. обавестио је ректора Универзитета да према решењу Универзитетске управе Богословски факултет има се уселити у новозакупљену зграду у Краља Петра 2, где је већ преко лета пресељена факултетска библиотека. Након тога Богословски факултет ће прихватити да се пресели у ову зграду и да у истој заузме скоро све просторије у којима ће сместити слушаонице, канцеларије, 10 семинара са општом библиотеком и станом за домара. Већ 6. октобра 1932. декан Факултета је у акту бр. 2184 молио ректорат да одобри да

⁸ Види Архив Србије, Универзитет у Београду, фасцикла I. бр. 41/1930, бр. 39/1931. и Архив Југославије, Министарство просвете КЈ (66), фасцикла 155.

⁹ Види Архив Србије, Универзитет у Београду, фасцикла I. бр. 37/1927, бр. 34/1928.

се уклони зид на другом спрату зграде како би се добила још једна, четврта слушаоница. У одговору ректора од 17. октобра 1932. наведено је да се уместо рушења зида у закуп узму још неке просторије.

Коначно, актом од 1. новембра 1932. декан Богословског факултета известио је ректорат да се Богословски факултет из Крунске 14 преселио у Краља Петра 2 и да предавања у новој згради неће бити до 7. новембра исте године. Поред Богословског факултета у згради у Краља Петра 2 смештена су и одељења Филозофског факултета – Одсек славистике и Археолошка збирка. Тако су деканат, слушаонице, семинари и библиотека први пут били на једном месту. Зграда је имала централно грејање и стан за домара (кухиња и соба) у коме је становао Виктор Ланевски-Волк са породицом, механичар Универзитета. Касније је у згради становало још четири лица са породицама: Никодије Јевтовић, служитељ Факултета (1 соба и клозет); Викентије Фрадински, асистент Факултета; Јана Станојевић, служитељ Факултета (соба и кухиња); Огњен Бадивук и Драгутин Станковић (једна соба), служитељи ректората, односно Филозофског факултета. Овај простор, иако недовољан, давао је наду да ће Факултет доћи до сопствене зграде и бољег решења.

У току 1935. у згради су извршене мање оправке: кречење просторија, фарбање врата и прозора и друго. Универзитетска управа на седници од 22. децембра 1932. прихватила је предлог Савета Богословског факултета да се три собе на трећем спрату, које је по истој цени уступила власница зграде Катарина Николић, удова поч. Андре Николића, преуреди и прилагоди за потребе Факултета. На истој седници Универзитетске управе одобрено је да се за факултет набави 40 столица са наслоном, 8 столова и 3 чивилука и инсталишу радијатори у 3 одељења. Решењем бр. 3090 од 31. 3. 1934. ректор Универзитета је одлучио да се за потребе Универзитета, односно за смештај Богословског факултета са библиотеком, Словенског семинара и Археолошког музеја и за слушаонице узму у закуп све просторије у сутерену, у партеру и на првом спрату зграде у Краља Петра бр. 2, чији је сопственик маса Андре Николић, односно његова удова Катарина, а којом је управљала Државна хипотекарна банка по цени од 9750 динара. Зграда коју је сад користио Богословски факултет имала је 18 соба и 6 споредних просторија-локала са споредним просторијама. На овај начин услови смештаја су знатно побољшани. Уговорени закуп текао је од 1. маја 1934. до 1. маја 1935. Према допису декана Факултета од 26. јуна 1934. у згради је становало четири лица са породицама: библиотекар, механичар, ложач и служитељ Факултета. Ректор Универзитета својим решењима редовно је продужавао закуп зграде у Краља Петра 2 за смештај Богословског факултета и једног дела Филозофског факултета. Међутим, убрзо ће се показати да због повећања броја студената ни знатно увећани простор још увек није био довољан за све по-

требе Богословског факултета. У допису декана Факултета ректору Универзитета од 15. септембра 1936. наводи се да „Богословски факултет и даље нема своју зграду и стога је принуђен да се често сели“. Због тога је деканат поново молио да се предузму потребне мере и да Православни богословски факултет добије своју зграду „у којој ће се моћи правилно развијати настава и успешан рад са студентима“. Жеље и објективне могућности ће још дуго времена бити у несагласју.

Закупнина за зграду Богословског факултета и семинаре Филозофског факултета у Краља Петра 2 била је прилично висока. У акту ректора Универзитета од 30. јула 1936. наложено је Факултету да се откаже коришћење 24 главне и споредне просторије са 31. октобром те године. Нешто касније, 25. септембра 1936, ректор је морао да измени претходну одлуку и продужи уговор о закупу две зграде са власницом Катарином Николић и да са Државном хипотекарном банком која је узела на управљање зграду у Краља Петра 2 закључи уговор о закупу по нешто нижој цени (55000 дин. за 6 месеци). Након тога, 30. марта 1937, годишња закупнина је смањена са 222000 на 216000 динара. Због превелике цене (18500 месечно) ректор Универзитета је још једампут био приморан да откаже закупнину (1. маја 1937). Након тога цена је умањена за 6000 дин. месечно. Уговор о закупу зграде у Краља Петра 2 између Универзитета и Државне хипотекарне банке и даље је продужаван по договореној цени све до Другог светског рата (1940. закупнина је износила 9000 дин. месечно).

Цена закупљеног простора за Универзитет, који је плаћао закупнину, била је прилично висока, а за Богословски факултет као корисника простор је био недовољан. Декан овог Факултета др Радослав Грујић писао је 14. јуна 1940. ректору универзитета: „Савет Богословског факултета у својој седници од 1-ог овог месеца одлучио је да се факултет исели из ове зграде 1. 5. 1941, јер ова зграда не одговара школским потребама и није годинама оправљана од сопственика“. У вези с тим деканат је молио да се три месеца раније од истека уговора откаже закупнина сопственику и да се зграда у току школског распуста доведе у ред. Због недостатка бољег решења Универзитетска управа је на седници од 6. јуна 1940. одлучила да се уговор о закупу зграде и даље продужи. Тако Богословски факултет за нешто више од двадесет година рада у Краљевини Југославији није успео да добије сопствену и одговарајућу зграду.¹⁰

Иницијатива за подизање зграде за Православни богословски факултет
Пошто управа Универзитета у Београду није успевала да за Богословски факултет закупи одговарајућу зграду Богословски факултет је код надлежних

¹⁰ Види Архив Србије. Универзитет у Београду, фасцикла I, бр. 38/1932, бр. 46/1933, бр. 66/1934, бр. 93/1935, бр. 44/1936, бр. 120/1938, бр. 73/1940 и бр. 81/1940.

органа – Министарства просвете и Министарског савета Краљевине Југославије покренуо иницијативу да се за његове потребе подигне одговарајућа зграда. Међутим, упркос повременим осмишљеним напорима због недостатка финансијских средстава у томе се није успело. На основу архивске грађе Универзитета у Београду и Министарства просвете може се сагледати ова активност. Идеја се родила скоро на самом почетку рада Богословског факултета. Након разматрања годишњег извештаја о раду Богословског факултета за школску 1925/26. Свети архијерејски синод констатовао је „због извесних крупних и техничких недостатака рад (је) у непотпуности задовољавајући“. У вези с тим Свети архијерејски синод је у свом акту од 22. јуна 1926. који је упутио министру просвете захтевао:

1. Да држава купи или сазида посебну зграду за Богословски факултет. Да финансијска средства за ове намене држава унесе у свој буџет за следећу годину.

2. Да се за добре, марљиве и сиромашне студенте Факултета у следећој години обезбеди државна стипендија како би се повећао број студената теологије.

3. Ради бољег успеха студената „ваљало би у буџет унети своту за штампање уџбеника или помоћних књига, јер богословске литературе на нашем језику слободно можемо рећи немамо“. У продужетку акта надлежни у Министарству просвете забележили су да о овом предлогу треба реферисати министру финансија при претресу буџета. У постојећој архиви нема даљих података да је по овој иницијативи нешто рађено.

Иако није било буџетских могућности за подизање зграде од идеје се није одустало. Ректор Универзитета у акту од 14. децембра 1932. упућеном министру просвете поново скреће пажњу да Универзитет нема довољан број својих односно државних зграда које би задовољиле потребе овог Факултета. Због тога је принуђен да под закуп узима неодговарајуће приватне зграде. Ради тога Универзитет је одлучио да сам сазида потребне му зграде. Сматрало се да том послу треба приступити још у току 1933. Универзитет је тада сачинио програм изградње универзитетских зграда и припремио терен код домаћих и страних (швајцарских) хипотекарних банака за добијање зајма на основу својих имања. Поред својих средстава Универзитету су, констатовао је ректор, за ове сврхе биле потребне државне субвенције за амортизацију закљученог зајма. Високе субвенције, навео је ректор, биле би једнаке износу кирије која се сада плаћа за изнајмљивање зграде за Универзитет и његове установе. За решење овог питања ректор Универзитета је од министра просвете захтевао да се у новом државном буџету обезбеди могућност спровођења овог пројекта тако што би се у буџету за 1933. унела нова позиција која би гласила: „На име анuitета за амортизацију зајма Београдског универзитета, закљученог за подизање универзитетских зграда у укуп-

ној суми од 24.000000 динара (по 1.200000 динара за 20 година)“. У вези са овим Државна хипотекарна банка 2. фебруара 1937. тражила је да Министарство просвете одобри кредит Универзитету у Београду за измирење кирије универзитета. Закупна цена зграде износила је 18500 динара месечно.

Декан Богословског факултета у допису ректору Универзитета бр. 3541 од 28. октобра 1937. изнео је потребе за Факултет: постављање нових професора и асистената, подизање нове зграде, набавка клавира и писаће машине, набавка стручних књига и часописа и намештаја. У вези са зградом истакао је следеће:

„Богословски факултет је без своје зграде и плаћа велике кирије за смештај својих просторија и библиотеке. Ова сума новца која се годишње плаћа за кирију факултета могла би се дати у отплату дуга који би се учинио код Државне хипотекарне банке ради подизања нове факултетске зграде... сумом која је издана до сада на кирију могло би се подићи више зграда.“

И овај предлог остао је без реализације.

И следеће 1938. године (9. маја) декан Факултета поново се обраћа ректору по истом питању наводећи да је Савет Факултета на седници од 3. маја 1938. решио да замоли ректорат за рад код надлежних органа да Богословски факултет попут других факултета, који су добили и помоћне зграде, добије зграду за свој рад. У прилог ове иницијативе поново истиче да би се кирија која се годишње плаћа за закуп зграда за школске и библиотечке потребе (108000 дин., раније и 150000) могла употребити за отплату дуга који би се узео код Државне хипотекарне банке за изградњу нове зграде за Богословски факултет. Акт исте садржине 31. маја исте године декан је упутио и министру просвете. Након ове активности управе Богословског факултета Универзитетска управа на седници од 10. јуна 1938. одредила је комисију (проректор Мицић, В. Митровић и П. Бајаловић) и ставила јој у задатак да испита могућност где би се могла подићи зграда за Богословски факултет. Залагањем патријарха Гаврила Дожића код београдске општине и њеног председника Владе Илића лоцирана су два плаца за подизање зграде за Факултет и Дома за студенте теологије. Један се налазио на Карабурми у данашњој улици Мије Ковачевића и на њему се по пројекту проф. Петра Анагностија почео да зида Дом за студенте. То је било могуће јер је финансијска средства за изградњу обезбедила Српска православна црква. Изградњу Дома прекинуо је Други светски рат (дом је завршен тек 1958). Други плац намењен подизању зграде за Богословски факултет био је у улици Старине Новака испод Правног факултета. Средства за изградњу требало је да обезбеди Министарство просвете. Зидане је требало да почне 1940. На инсистирање патријарха Гаврила Дожића у буџету Универзитета за 1939. била је унета ставка за ову намену у износу од 6.000000 динара. После завршетка рада комисије заступник ректора је известио министра просвете да је

Универзитетска управа на седници од 23. јуна 1938. на предлог Одбора по питању земљишта за подизање нове зграде за Богословски факултет донела следеће одлуке: да се универзитетско земљиште које се налази у Хартвиговој улици, испод Правног факултета употреби за подизање зграде за Богословски факултет; да се у буџет за идућу годину унесе потребна сума од 6.000000 динара за зидање зграде Факултета; да скице за зграде Факултета изради проф. Техничког факултета арх. Петар Бајаловић.

Патријарх српски Гаврило Дожих 17/30. септембра 1938. обратио се министру просвете Димитрију Магарашевићу и председнику Министарског савета Милану Стојадиновићу износећи став Светог архијерејског синода да је

„Богословски факултет једини факултет Универзитета у Београду који нема своју зграду... да Српска православна црква болно осећа ово запостављање... па ми је част умолити Вас Господине Председниче да се изволите лично заузети како би што пре био обезбеђен кредит за подизање зграде Православног Богословског факултета у Београду“.

У вези са овим захтевом патријарху је одговорио министар просвете 10. новембра 1938. да ће учинити напоре да се у финансијском закону за 1939/40. осигура потребан кредит за подизање зграде за Богословски факултет.

Поред обезбеђења одговарајућег простора за рад Богословски факултет је од надлежних органа захтевао и решење других питања. Декана овог Факултета у акту министру просвете за његов светосавски говор у 1939. наводи следеће:

1. Богословски факултет још нема своју зграду, већ користи зграду која је зидана за хотел.

2. Богословски факултет годинама не може доћи ни до једног буџетског места – кредита за редовног или ванредног професора, доцента или асистента. За 14 катедри са 24 наставна предмета потребно је најмање 19 сталних наставника. Сада Факултет има 12 професора и доцената и 1 асистента, 9 наставних предмета предају хонорарни наставници. Од помоћног особља за рад у библиотеци и канцеларији факултет има 1 асистента и 3 дневничара.

3. Због недостатка средстава за општу библиотеку и 12 семинарских библиотека Факултет је био принуђен да обустави примање домаћих и страних стручних часописа и да принову књига сведе на минимум. И ова ургенција остала је без резултата.

Како је проблем зграде Факултета и даље био приоритетно питање и нови декан проф. др Радослав Грујић улагао је напоре да отпочне решавање овог питања. Његову молбу ректор Универзитета је проследио министру просвете 29. јануара 1940. У молби се поново истиче да Богословски факултет за 20 година постојања још увек није добио зграду, а други факултети који су недавно основани добили су и главну и споредну зграду. Поред то-

га садашња зграда, указивао је декан Грујић, није достојна ни за неку школу у провинцији, од које се сраме и студенти и професори. Од издате кирије за ту зграду могла се подићи нова зграда. У вези са тим декан је молио министра просвете „да у име наше науке, социјалне правде и државног угледа учините све што вам је у могућности, да се у новом финансијском закону осигура прекопотребан кредит за зидање нове зграде Богословског факултета“. У вези са овим питањем декан Грујић навео је да је Богословски факултет до сада урадио следеће:

1. На тражење Богословског факултета Универзитетска управа је на својој седници од 23. јуна 1938. донела одлуку „да се универзитетско земљиште, које се налази у Хартвигој улици, испод Правог факултета употреби за подизање зграде Богословског факултета“.

2. Израђене су скице факултетске зграде и учињен апроксимативни прорачун потребних трошкова за градњу у укупном износу од 7.850000 динара са молбом да се то достави Задужбинском одсеку.

3. У предлогу буџета Богословског факултета за 1939/40. унели смо своту од 8.000000 динара за градњу факултетске зграде. Стога је, наводи декан Грујић, Богословски факултет са своје стране припремио све да се у финансијском плану осигура потребан кредит за градњу, а министар просвете се моли да издејствује тај кредит.

Према апроксимативном прорачуну овлашћеног архитекте Универзитета Петра Д. Анагностија, асистента Универзитета, зграда је требало да буде слична већ подигнутој згради Правног факултета, да има око 7500 квадратних метара површине и да њена укупна изградња кошта 7.500000 дин. Као што се да уочити, универзитетске власти су стале уз настојања управе Богословског факултета. Међутим просветне власти нису успевале да код Министарског савета издејствују потребан кредит за изградњу зграде. Непуне две године после овог захтева епископ нишки Јован у име Светог архијерејског синода у акту бр. 1605 од 28/15. фебруара 1940. министру просвете поново скреће пажњу на проблем недостатка зграде за Богословски факултет који и даље ради у згради бившег хотела. Том приликом су поновљене молбе управе Факултета из 1938. и информација да је министар финансија код Државне хипотекарне банке закључио зајам у износу од 6.000000 дин. за подизање зграде и све активности које су предузимане у том правцу. Епископ је молио министра да се реализује припремљени пројекат и подигне зграда.

Последњи акт који постоји у архиви у вези са планом за подизање зграде Богословског факултета јесте одговор министра просвете патријарху српском Гаврилу Дожићу бр. 355 од 16. новембра 1940. у коме наводи „да је потписао предлог Министарског савета за одобрење овлашћења, по коме бих код Државне хипотекарне банке могао закључити зајам од 8.000000 ди-

нара за подизање нове зграде Богословског факултета у Београду“. Министар просвете даље наводи да је министру финансија упутио посебно писмо „у коме сам изнео хитност и потребу одобрења предложеног зајма... те да се и Ви са ваше стране (мисли: патријарх) заузмете код господина министра финансија за одобрење овог зајма“. Наступајући ратни догађаји омели су ову по свему судећи заокружену финансијску конструкцију за изградњу зграде Богословског факултета. Комунистичка власт после Другог светског рата не само да се није ангажовала да се реализује припремљени пројекат за изградњу зграде већ се потрудила да Богословски факултет искључи са Универзитета у Београду и да донесе одлуку да се Богословски факултет укине као институција. Оваква политика нанела је ненадокнадиву штету овој високошколској установи и српском народу у целини.

Зграду у Краља Петра 2 коју је користио Богословски факултет у току Другог светског рата запосео је немачки окупатор за потребе своје војске. Намештај је тада био знатно оштећен, а потом пренет у десно крило зграде Техничког факултета. Немци су 1944. бомбардовали ову зграду и уништили намештај Богословског факултета. Деканат и најнеопходније канцеларијске књиге били су смештени у једну канцеларију на Философском факултету. Залагањем митрополита Јосифа део књига и библиотеке био је пренет у зграду Патријаршије и једно време тамо смештен.¹¹

Резиме. Православни богословски факултет је од оснивања 1920. до 1941. радио у неодговарајућим условима и у недовољном простору. Због тога је Ректорат Универзитета као надлежни орган узимао у закуп просторије у више приватних зграда: у Богојављенској 2, зграду Друштва „Унион“ у Крунској 13 и зграду ген. Дамјана Поповића у Крунској 14, зграду проф. др Богдана Гавриловића у Мишарској 11, зграду Јелице Ј. Миловановић у Франкопановој 3, зграду Јована С. Миловановића у Александровој 26 и хотел Андре Николића у Краља Петра 2. Кад се број студената усталио а потребе Факултета се сагледале, факултетска управа је код надлежних органа покренула иницијативу да се за подизање сопствене зграде обезбеди плац у Хартвиговој улици, идејни пројекат и кредити код банака. Готово заокружену активност прекинуо је Други светски рат. У рату је срушен интернат Факултета а зграда у којој је тада радио Богословски факултет окупирана.

¹¹ Видети напомену 2.